

Państwowe
Gospodarstwo Wodne
Wody Polskie

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
KRAJOWEGO PROGRAMU OCZYSZCZANIA
ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH
W 2023 ROKU**

Warszawa, grudzień 2024 r.

Spis treści

Spis treści	2
I. Realizacja gospodarki ściekowej w Polsce	3
I.1. Wymogi wynikające z prawodawstwa Unii Europejskiej.....	3
I.2. Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych	4
I.3. Aktualizacje Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych	5
I.4. Ustanowienie priorytetów dla aglomeracji	6
II. Sprawozdawczość z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.....	7
II.1. Podstawa prawna.....	7
II.2. Metodyka opracowania sprawozdania z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych za 2023 rok	7
III. Realizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w 2023 roku.....	8
III.1. Sposób przedstawienia wyników	8
III.2. Aglomeracje – dane podstawowe	9
III.3. Zbiornice sieci kanalizacyjne	10
III.4. Oczyszczalnie ścieków komunalnych.....	11
III.5. Gospodarka osadowa	12
III.6. Finansowanie inwestycji.....	15
IV. Realizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w latach 2003-2023.....	167
IV.1. Zakres rzeczowy i finansowy zrealizowanych inwestycji.....	17
IV.2. Ocena inwestycji w aspekcie wypełnienia wymagań dyrektywy 91/271/EWG	18
V. Podsumowanie.....	21
VI. Załączniki.....	22

I. Realizacja gospodarki ściekowej w Polsce

I.1. Wymogi wynikające z prawodawstwa Unii Europejskiej

Zgodnie z postanowieniami Traktatu akcesyjnego Polski do Unii Europejskiej (Załącznik XII) wymagania dotyczące systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków komunalnych wynikające z dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991, str. 40, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 26, Dz. Urz. WE L 67 z 07.03.1998, str. 29 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 4, str. 27, Dz. Urz. UE L 284 z 31.10.2003, str. 1 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 1, t. 4, str. 447, Dz. Urz. UE L 311 z 21.11.2008, str. 1, z późn. zm. i Dz. Urz. UE L 353 z 28.12.2013, str. 8) zwanej dalej „dyrektywą 91/271/EWG” powinny być wdrożone **do 31 grudnia 2015 r.**

Polska wdraża wymagania ww. dyrektywy zgodnie z następującymi celami pośrednimi:

1. **do 31 grudnia 2005 r.** zgodność z dyrektywą 91/271/EWG powinna była być osiągnięta w **674** aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi **69%** całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu pochodzącego z aglomeracji,
2. **do 31 grudnia 2010 r.** zgodność z dyrektywą 91/271/EWG powinna była być osiągnięta w **1 069** aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi **86%** całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu pochodzącego z aglomeracji,
3. **do 31 grudnia 2013 r.** zgodność z dyrektywą 91/271/EWG powinna była być osiągnięta w **1 165** aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi **91%** całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu pochodzącego z aglomeracji.

Przepisy dyrektywy 91/271/EWG zostały implementowane do prawa polskiego. Całość zagadnień związanych z gospodarką wodno-ściekową regulowana jest ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1087 z późn. zm.) zwaną dalej „Prawem wodnym”, a także rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1311), rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 27 lipca 2018 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszarów i granic aglomeracji (Dz. U. z 2018 r. poz. 1586) a także w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2024 r. poz. 399 z późn. zm.).

Zgodnie z przepisami aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) co najmniej 2 000, powinny być wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych, zakończone oczyszczalniami ścieków lub końcowym punktem zrzutu.

Podstawowym instrumentem wdrożenia postanowień dyrektywy 91/271/EWG jest Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (dalej także KPOŚK, Program). Celem Programu jest ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków przez realizację ujętych w nim inwestycji, a co za tym idzie – ochrona środowiska wodnego. **Aktualnie założenia KPOŚK bazują na art. 5 ust. 2 dyrektywy**

91/271/EWG. Oznacza to stosowanie podwyższonego usuwania biogenów **we wszystkich oczyszczalniach ścieków komunalnych w aglomeracjach powyżej 9 999 RLM.**

I.2. Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych

Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych jest dokumentem strategicznym, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji miejskich i wiejskich (o RLM powyżej 1 999) w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków. Jednocześnie, zgodnie z postanowieniami dyrektywy 91/271/EWG, warunkami koniecznymi do spełnienia przez aglomerację są następujące wymogi tej dyrektywy:

- 1. Wyposażenie aglomeracji** w systemy zbierania ścieków komunalnych gwarantujące blisko 100% poziom obsługi. Oznacza to wyposażenie w sieć kanalizacyjną co najmniej na poziomie 98% RLM, przy czym pozostałe 2% jest mniejsze niż 2 000 RLM i musi być oczyszczane w innych systemach oczyszczania ścieków (pojedyncze systemy lub inne właściwe systemy), zapewniających ten sam poziom ochrony środowiska, jak dla całej aglomeracji.
- 2. Wydajność oczyszczalni** ścieków w aglomeracjach odpowiada przynajmniej ładunkowi generowanemu na ich obszarze.
- 3. Standardy oczyszczania** ścieków w oczyszczalniach uzależnione są od **wielkości aglomeracji**. Jakość ścieków oczyszczonych odprowadzanych z każdej oczyszczalni jest zgodna z wymaganiami Prawa wodnego i rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1311)¹⁾. **W każdej oczyszczalni zlokalizowanej na terenie aglomeracji powyżej 9 999 RLM wymagane jest podwyższone usuwanie biogenów.**

Zgodnie z wymaganiami prawa oraz interpretacją Komisji Europejskiej należy tak planować granice aglomeracji, aby w jak największym stopniu cały produkowany przez aglomerację ładunek ścieków był zbierany siecią kanalizacyjną i odprowadzany do oczyszczalni ścieków. **Dlatego w aglomeracjach ujętych w KPOŚK powinien zostać osiągnięty blisko 100% poziom obsługi zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi (% RLM korzystających z systemu kanalizacyjnego).** Pozostali mieszkańcy aglomeracji, **nieobsługiwani przez zbiorcze systemy kanalizacyjne, będą natomiast korzystać z innych systemów oczyszczania ścieków.** Oznacza to, że cały ładunek zanieczyszczeń powstających w aglomeracji powinien być gromadzony i doprowadzany do oczyszczalni obsługującej aglomerację, bądź usuwany w innych systemach oczyszczania ścieków (pojedyncze systemy lub inne właściwe systemy), zapewniających ten sam poziom ochrony środowiska.

KPOŚK został zatwierdzony przez Radę Ministrów 16 grudnia 2003 r. Program ten zawierał wykaz 1 378 aglomeracji o RLM $\geq 2\,000$, wraz z jednoczesnym wykazem niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy, rozbudowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowy

¹⁾ Przedmiotowe rozporządzenie weszło w życie 16 lipca 2019 r.

i modernizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych, jakie należy zrealizować w tych aglomeracjach w terminie do końca 2015 r. Program został opracowany na podstawie danych z 2002 r.

I.3. Aktualizacje Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych

Obowiązek aktualizacji KPOŚK wynika z art. 96 Prawa wodnego, według którego kolejne aktualizacje są dokonywane co najmniej raz na 4 lata. Dotychczas KPOŚK został zaktualizowany 6 razy. Poniżej opisane zostały wszystkie aktualizacje KPOŚK, które zatwierdziła Rada Ministrów.

1. AKPOŚK 2005 – Pierwsza aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 7 czerwca 2005 r.

Celem pierwszej aktualizacji było zweryfikowanie i zaktualizowanie potrzeb aglomeracji ujętych w KPOŚK oraz aglomeracji nowo utworzonych, w zakresie inwestycyjnym i finansowym. AKPOŚK 2005 zawiera 1 577 aglomeracji. Podstawą aktualizacji były dane z 2004 r.

2. AKPOŚK 2009 – Druga aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 2 marca 2010 r.

W ramach AKPOŚK 2009 dokonano aktualizacji i weryfikacji, zarówno pod względem rzeczowym jak i finansowym, inwestycji planowanych przez aglomeracje ujęte w AKPOŚK 2005 oraz nowoutworzone. Ponadto dokonano podziału inwestycji pod kątem priorytetów dla wypełnienia postanowień traktatu. Dane zawarte w AKPOŚK 2009 dotyczą stanu zaawansowania inwestycji w 2007 r.

AKPOŚK 2009 obejmuje łącznie 1 635 aglomeracji, ujętych w dwóch załącznikach:

- **Załącznik 1** – Aglomeracje priorytetowe dla wypełnienia wymogów Traktatu akcesyjnego, obejmuje 1 313 aglomeracji powyżej 1 999 RLM (łączna RLM – 44 161 819, która stanowi 97% całkowitego RLM Programu),
- **Załącznik 2** – Aglomeracje niestanowiące priorytetu dla wypełnienia wymogów Traktatu akcesyjnego, obejmuje 322 aglomeracje z przedziału 2 000 - 10 000 RLM (łączna RLM – 1 360 434, która stanowi 3% całkowitego RLM Programu).

Dodatkowo opracowano Załącznik 3 – Aglomeracje „pozostałe”, obejmujący 104 aglomeracje (łączna RLM – 474 956) nowo wyznaczone, które nie spełniły wymogów formalnych, by znaleźć się w załączniku 1 i 2. Aglomeracje te nie są wliczone do zakresu rzeczowego i finansowego AKPOŚK 2009.

3. AKPOŚK 2010 – Trzecia aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 1 lutego 2011 r.

Celem tej aktualizacji była analiza stanu zaawansowania realizacji inwestycji oraz analiza przyczyn zaistniałych opóźnień i w rezultacie ustalenie realnych terminów ich zakończenia. Sytuacja ta dotyczyła 122 aglomeracji powyżej 14 999 RLM oraz 4 aglomeracji poniżej 15 000 RLM z AKPOŚK 2009, które ze względu na opóźnienia inwestycyjne nie mogły zrealizować zaplanowanych zadań do końca 2010 r. Pozostałe informacje oraz dane pozostały w zgodzie z AKPOŚK 2009. Informacje na potrzeby AKPOŚK 2010 dotyczyły stanu realizacji inwestycji na 30 czerwca 2010 r.

4. AKPOŚK 2015 – Czwarta aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 21 kwietnia 2016 r.

Najważniejszą przesłanką przeprowadzenia AKPOŚK 2015 była konieczność dostosowania KPOŚK do wymogów art. 5 ust. 2 dyrektywy 91/271/EWG. Zgodnie z założeniami i metodyką opracowania

AKPOŚK 2015 w dokumencie tym zostały uwzględnione informacje dotyczące 1 502 aglomeracji o łącznej RLM aglomeracji wynoszącej 38 007 996, w tym 39 aglomeracji powyżej 150 000 RLM, stanowiących 41,3% całości RLM aglomeracji.

5. AKPOŚK 2017 – Piąta aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 31 lipca 2017 r.

AKPOŚK 2017 dotyczy 1 587 aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców 38,8 mln, w których zlokalizowanych jest 1 769 oczyszczalni ścieków komunalnych. Aglomeracje ujęte w aktualizacji zostały podzielone na priorytety według znaczenia inwestycji oraz pilności zapewnienia środków.

Z przedstawionych przez aglomeracje zamierzeń inwestycyjnych wynika, że w ramach piątej aktualizacji planowane jest wybudowanie 116 nowych oczyszczalni ścieków oraz przeprowadzenie innych inwestycji w 1 010 oczyszczalniach. Planowane jest również wybudowanie 14 661 km nowej sieci kanalizacyjnej oraz zmodernizowanie 3 506 km sieci istniejącej. Potrzeby finansowe na realizację ww. przedsięwzięć wynoszą 27,85 mld zł.

6. AKPOŚK 2022 – Szósta aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 5 maja 2022 r.

W dokumencie ujęte zostały 1 524 aglomeracje oraz wykaz planowanych przez nie inwestycji, które mają przyczynić się do ograniczenia zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków i ich niekorzystnego wpływu na stan środowiska wodnego.

W AKPOŚK 2022 oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych. Jednostki samorządu terytorialnego powinny zrealizować zaplanowane inwestycje oraz osiągnąć efekt ekologiczny do końca 2027 r. Z planów inwestycyjnych przedstawionych przez aglomeracje wynika, że w ramach AKPOŚK 2022 zaplanowane zostało wybudowanie 8 022 km sieci kanalizacyjnej oraz zmodernizowanie 3 173 km sieci. Ponadto planowane jest wybudowanie 60 nowych oczyszczalni ścieków oraz przeprowadzenie 978 innych inwestycji na istniejących oczyszczalniach. Koszt inwestycji zaplanowanych przez aglomeracje i zgłoszonych do AKPOŚK 2022 wynosi 28,7 mld zł. Informacje dotyczące realizacji inwestycji w odniesieniu do tego dokumentu przedstawione zostaną w sprawozdaniu za rok 2023 r.

I.4. Ustanowienie priorytetów dla aglomeracji

W AKPOŚK 2022 aglomeracje zostały podzielone na 3 priorytety według poniższych kryteriów:

- **Priorytet I** – Aglomeracje priorytetowe dla wypełnienia zobowiązań akcesyjnych. Są to wszystkie aglomeracje, których RLM jest większa lub równa 100 000 ($\geq 100\,000$ RLM).
- **Priorytet II** – Aglomeracje, których RLM mieści się w przedziale równym i większym od 10 000 i mniejszym od 100 000 ($\geq 10\,000 < 100\,000$ RLM).
- **Priorytet III** – Aglomeracje, których RLM mieści się w przedziale równym i większym od 2 000 i mniejszym od 10 000 ($\geq 2\,000 < 10\,000$ RLM).

II. Sprawozdawczość z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych

II.1. Podstawa prawna

Wejście w życie ustawy Prawo wodne oraz powstanie Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (dalej jako PGW WP) wprowadziło zmiany kompetencyjne w zakresie procesu sprawozdawczego z realizacji KPOŚK. Do końca 2017 r. Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej, był zobowiązany do przedkładania Radzie Ministrów sprawozdania z realizacji KPOŚK w cyklu dwuletnim. Marszałek województwa ma natomiast obowiązek corocznego sprawozdawania z postępu w realizacji KPOŚK na podstawie informacji uzyskanych od samorządów.

Od 2018 r. to minister właściwy do spraw gospodarki wodnej przekłada co 2 lata Radzie Ministrów sprawozdanie z realizacji KPOŚK (art. 94 – Prawo wodne). PGW WP, zgodnie z art. 91 ustawy – Prawo wodne, ma natomiast obowiązek corocznego sprawozdawania z postępu w realizacji KPOŚK na podstawie informacji uzyskanych od samorządów.

Tym samym PGW WP opracowało *Sprawozdanie z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w 2023 roku*.

Zgodnie z art. 89 ust. 1 – Prawo wodne, dokument ten zawiera informacje o:

- stanie wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej, oczyszczalnie ścieków komunalnych oraz indywidualne systemy oczyszczania ścieków;
- postępie realizacji przedsięwzięć określonych w krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych;
- ilości wytworzonych w ciągu roku Mg suchej masy osadów ściekowych w oczyszczalniach ścieków komunalnych w aglomeracji oraz o sposobie zagospodarowania tych osadów;
- ilości ścieków wytworzonych na obszarze aglomeracji oraz jakości ścieków oczyszczonych i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

II.2. Metodyka opracowania sprawozdania z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w 2023 roku

Niniejsze sprawozdanie przedstawia informacje dotyczące inwestycji zrealizowanych w roku 2023 oraz ich wpływu na osiągnięcie celu wymaganego dyrektywą 91/271/EWG. Dokument powstał na podstawie danych uzyskanych od gminnych samorządów. Sprawozdanie zawiera informacje o stanie prac inwestycyjnych w zakresie gospodarki ściekowej, m.in. realizacji systemów zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych, gospodarce osadowej oraz finansowaniu inwestycji w aglomeracjach o RLM większej od 1 999 ujętych w AKPOŚK 2022.

Do sprawozdania włączono również 13 aglomeracji, które przesłały ankiety i których RLM aglomeracji była mniejsza od 2 000 RLM. W przypadku 7 z nich RLM zadeklarowana w uchwale jest również poniżej 2 000. Pięć spośród siedmiu wymienionych aglomeracji znajduje się w załączniku nr 2 do AKPOŚK 2022 – Wykaz aglomeracji. Pozostałe aglomeracje to PLLE071 Niedźwiada oraz PLMP239N Lipnica

Murowana, które podjęły uchwały obowiązujące od roku 2023, zmieniające obszar i RLM aglomeracji, jednocześnie deklarując, że do końca roku 2026 są w trakcie obowiązywania okresu trwałości projektu.

Dodatkowo, 1 090 ze sprawozdawanych aglomeracji było wymienionych w uzasadnionej opinii wystosowanej przez Komisję Europejską w 2020 r. w związku z brakiem wypełnienia założeń dyrektywy ściekowej. Postępowanie naruszeniowe składa się z kilku etapów i wszczęte zostało przez Komisję w 2018 r. (etap wezwania do usunięcia uchybienia), a liczba aglomeracji wykazanych przez Komisję na poszczególnych etapach była różna.

Wszystkie otrzymane ankiety sprawozdawcze zostały przeanalizowane i zweryfikowane przez PGW WP. Dane, które wymagały uzupełnienia, poprawienia, bądź uszczegółowienia, zostały skonsultowane z przedstawicielem właściwego urzędu gminy za pośrednictwem właściwych regionalnych zarządów gospodarki wodnej. Na podstawie zweryfikowanych informacji Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej w PGW WP stworzył sprawozdanie zbiorcze za rok 2023.

Sprawozdanie z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w 2023 roku zawiera dane z 1 526 aglomeracji, które były obsługiwane przez 1 618 funkcjonujących oczyszczalni ścieków.

W powyższym zestawieniu uwzględniono również dwie dodatkowe oczyszczalnie w Żurominie i Opolu. Są to oczyszczalnie w trakcie budowy, ale są już na etapie rozruchu technologicznego, tym samym oczyszczają ścieki i generują osady komunalne. Aglomeracje przedstawiły stan realizacji KPOŚK na 31 grudnia 2023 r., uwzględniając najbardziej aktualne na dzień sporządzenia sprawozdania uchwały wyznaczające ich obszar i granice. W roku sprawozdawczym 2023 została zlikwidowana jedna aglomeracja – Niepołomice - Wschód PLMP523. W dniu 8 września 2023 r. weszła w życie „Uchwała Nr LXII/813/23 Rady Miejskiej w Niepołomicach z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XXIV/304/20 Rady Miejskiej w Niepołomicach z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszarów i granic aglomeracji Niepołomice oraz uchylenia uchwały Nr XI/129/19 Rady Miejskiej w Niepołomicach z dnia 11 października 2019 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Niepołomice – Wschód”, która znosi aglomerację Niepołomice - Wschód, jednocześnie włączając część obszarów znajdujących się dotychczas w aglomeracji Niepołomice - Wschód do aglomeracji Niepołomice.

III. Realizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w roku 2023

III.1. Sposób przedstawienia wyników

Szczegółowe dane sprawozdawcze z realizacji KPOŚK w roku 2023 przedstawiono w formie zestawień tabelarycznych zamieszczonych w załączniku. Zawierają one informacje o stanie prac inwestycyjnych w aglomeracjach zaplanowanych w AKPOŚK 2022. Informacje te przedstawione zostały w następujących grupach tematycznych:

- **Grupa 1** — Aglomeracje – dane podstawowe,
- **Grupa 2** — Zbiorcze sieci kanalizacyjne,
- **Grupa 3** — Oczyszczalnie ścieków komunalnych,
- **Grupa 4** — Gospodarka osadowa,
- **Grupa 5** — Nakłady finansowe,

- **Grupa 5A** — Źródła pochodzenia nakładów finansowych,
- **Grupa 6** — Zgodność z warunkami dyrektywy Rady 91/271/EWG.

Każdą z ww. grup tematycznych zaprezentowano w rozbiciu na przedziały RLM (wielkość RLM aglomeracji).

Analiza danych uwzględniająca podział kraju na obszary dorzeczy została zaprezentowana w podziale na trzy grupy: dwa główne dorzecza: Wisły i Odry, natomiast pozostałe dorzecza zsumowano i zaprezentowano łącznie jako „inne” ze względu na ich marginalne znaczenie w sumarycznym zestawieniu.

Podział kraju na regiony wodne zaprezentowano z wyszczególnieniem następujących regionów: Region Małej Wisły, Region Górnej Wisły, Region Środkowej Wisły, Region Dolnej Wisły, Region Górnej Odry, Region Środkowej Odry, Region Warty oraz Region Dolnej Odry i Przymorza. Pozostałe regiony wodne zsumowano i zaprezentowano łącznie jako „inne”.

III.2. Aglomeracje – dane podstawowe

(Szczegółowe informacje: Załącznik – Grupa 1)

Aglomeracja oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków albo do końcowego punktu zrzutu tych ścieków (art. 86 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne).

Aglomerację wyznacza rada gminy w drodze uchwały, po wcześniejszym jej uzgodnieniu z Wodami Polskimi oraz właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska (w zakresie obszarów objętych przynajmniej jedną z form ochrony przyrody). W przypadku, gdy aglomeracja obejmuje tereny położone w dwóch lub więcej gminach, właściwa do wyznaczenia aglomeracji jest rada gminy o największej równoważnej liczbie mieszkańców. Wiele wyznaczonych wcześniej aglomeracji podlega weryfikacji, w wyniku czego następują ich podziały, połączenia, powstają nowe, zaś część zostaje zlikwidowana, co sprawia, że liczba aglomeracji oraz ładunek generowany przez nie są zmienne z roku na rok.

Według danych z końca 2023 r. 1 526 aglomeracji generuje ładunek zanieczyszczeń wyrażony w BZT₅ w wysokości około 35 396 tys. RLM, w tym ponad 26 837 tys. od stałych mieszkańców, wśród których około:

- 25 994 tys. korzysta z sieci kanalizacyjnej,
- 735 tys. korzysta ze zbiorników bezodpływowych,
- 94 tys. korzysta z przydomowych oczyszczalni ścieków.

Powyższe dane w podziale na RLM aglomeracji ilustruje tabela nr 1.

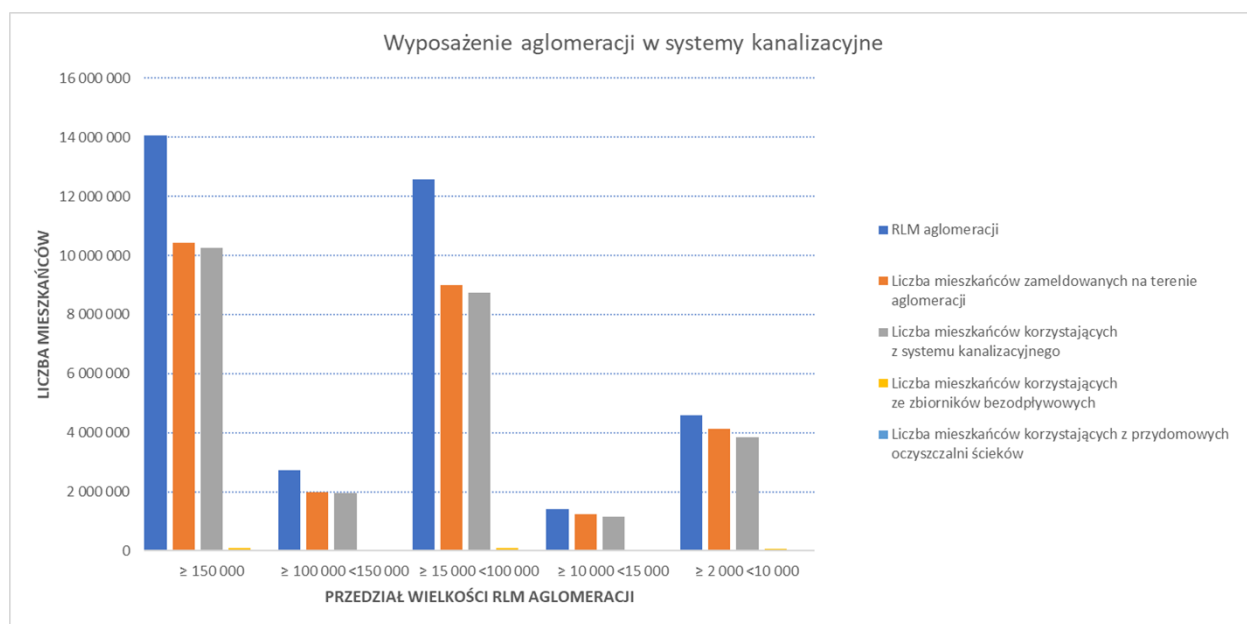
W tabeli nr 1 nie wyszczególniono danych z zakresu „RLM mieszkańców nieprzyporządkowanych do żadnego systemu zbierania”, który w skali całego dokumentu wynosi ok. 20 000 RLM (tj. 0,06% całej RLM aglomeracji). Dane te uznaje się za mało wiarygodne, w wielu przypadkach wynikające z błędów ewidencyjnych gminy, które zostaną skorygowane podczas przeglądów aglomeracji czy instalowania właściwych systemów kontroli gospodarki wodno-ściekowej gminy. W niektórych przypadkach mieszkańcy ci mogą korzystać z latryn lub dołów kloacalnych, co powinno wymagać szczególnego zainteresowania gmin, gdyż zagraża niespełnieniem wymogów dyrektywy 91/271/EWG.

Tabela 1. Liczba aglomeracji oraz liczba mieszkańców korzystających z poszczególnych systemów odbioru ścieków – według przedziałów RLM

Przedział wielkości RLM aglomeracji	Liczba aktywnych aglomeracji	RLM aglomeracji	Liczba mieszkańców zameldowanych w aglomeracji	Liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego	Liczba mieszkańców korzystających ze zbiorników bezodpływowych	Liczba mieszkańców korzystających z przydomowych oczyszczalni ścieków
1	2	3	4	5	6	7
≥ 150 000	36	14 075 635	10 438 493	10 250 153	97 651	12 973
≥ 100 000 < 150 000	23	2 724 622	1 992 956	1 963 987	17 410	4 557
≥ 15 000 < 100 000	350	12 571 199	9 001 966	8 743 394	111 207	36 555
≥ 10 000 < 15 000	118	1 418 929	1 241 180	1 159 545	25 621	8 883
≥ 2 000 < 10 000	986	4 582 404	4 139 983	3 855 860	72 536	30 374
< 2 000	13	23 289	22 495	20 666	410 222	232
RAZEM	1 526	35 396 153	26 837 148	25 993 605	734 647	93 574

Z kolei na wykresie 1 przedstawiono wyposażenie w systemy kanalizacyjne aglomeracji w 2023 r. wg grup RLM.

Wykres 1. Wyposażenie aglomeracji w systemy kanalizacyjne wg wielkości aglomeracji (stan na 31.12.2023 r.)

III.3. Zbiornice sieci kanalizacyjne

(Szczegółowe informacje: Załącznik – Grupa 2)

W ramach realizacji inwestycji w zakresie wyposażenia aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej w 2023 r. na terenie aglomeracji wybudowano 2 355 km sieci kanalizacyjnej, w tym 1 725 km sieci grawitacyjnej. Zmodernizowano 399 km sieci istniejącej. Podłączono 471 067 mieszkańców, w tym 427 768 mieszkańców zostało podłączonych do już istniejącej sieci, a 43 299 stanowią mieszkańcy korzystający z sieci kanalizacyjnej wybudowanej w roku sprawozdawczym. Liczba podłączeń

mieszkańców do sieci istniejącej prawie podwoiła się w stosunku do zeszłego roku, co pozwala pozytywnie ocenić działalność niektórych gmin w kierunku realizacji ich obowiązków.

W tabeli 2 zestawione zostały długości istniejącej oraz wybudowanej w roku 2023 sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach oraz przyrost liczby mieszkańców korzystających z usług kanalizacyjnych w wyniku wybudowania zbiorczych sieci kanalizacyjnych.

Tabela 2. Zbiorcze sieci kanalizacyjne w aglomeracjach – według przedziałów RLM

Przedział wielkości RLM aglomeracji	Długość sieci kanalizacyjnej ogółem (sanitarnej i ogólnospławnej) w aglomeracji		Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej		Przyrost liczby mieszkańców aglomeracji, korzystających z usług kanalizacyjnych		Długość zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej [km]
	ogółem	w tym sieci grawitacyjnej	ogółem	w tym sieci grawitacyjnej	do sieci istniejącej w roku sprawozdawczym	do sieci nowo-wybudowanej w roku sprawozdawczym	
	[km]						
1	2	3	4	5	6	7	8
≥ 150 000	32 657	29 410	469	413	23 675	15 169	73
≥ 100 000 < 150 000	7 175	6 210	68	59	4 470	1 198	16
≥ 15 000 < 100 000	57 950	46 585	733	546	190 025	14 180	220
≥ 10 000 < 15 000	10 850	8 224	151	102	56 871	2 740	2
≥ 2 000 < 10 000	49 688	35 321	934	606	150 944	10 009	88
< 2 000	307	220	1	0	1 783	3	0
RAZEM	158 629	125 969	2 355	1 725	427 768	43 299	399

III.4. Oczyszczalnie ścieków komunalnych

(Szczegółowe informacje: Załącznik – Grupa 3)

W ramach realizacji inwestycji z KPOŚK aglomeracje wyposażane są w komunalne oczyszczalnie ścieków, które powinny zapewniać odpowiednie standardy oczyszczania.

Standardy jakości ścieków odpływających z oczyszczalni muszą zapewniać – w przypadku oczyszczalni w aglomeracji o RLM ≥ 9 999 – podwyższone usuwanie związków azotu i fosforu, zaś w pozostałych przypadkach – pełne biologiczne oczyszczanie ścieków.

Według stanu na 31 grudnia 2023 r. aglomeracje obsługiwane były przez 1 618 aktywnych (działających) oczyszczalni ścieków, spośród których 621 posiada technologie podwyższonego usuwania związków azotu i fosforu, zaś 997 oczyszczalni oczyszcza ścieki na drodze biologicznej. Spełnienie wymogów rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. *w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych (rozporządzenie ściekowe)* zostało osiągnięte w 1 484 oczyszczalniach. Szczegółowe dane ilustruje tabela 3.

Tabela 3. Oczyszczalnie ścieków komunalnych na terenie aglomeracji – według przedziałów RLM

Przedział wielkości RLM aglomeracji	Liczba aktywnych oczyszczalni				Ilość ścieków komunalnych powstających w aglomeracji ogółem	Ilość oczyszczonych ścieków komunalnych ogółem w ciągu roku
	ogółem	w tym oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem azotu i fosforu	w tym oczyszczalnie biologiczne	w tym liczba oczyszczalni spełniających wymagania rozporządzenia ściekowego		
					[tys. m³/r]	
1	2	3	4	5	6	7
≥ 150 000	49	49	0	46	842 766	873 255
≥ 100 000 < 150 000	27	27	0	26	137 646	141 465
≥ 15 000 < 100 000	372	366	6	345	643 952	653 702
≥ 10 000 < 15 000	121	114	7	99	67 232	65 915
≥ 2 000 < 10 000	1 036	65	971	955	188 801	188 339
< 2 000	13	0	13	13	984	1 009
RAZEM	1 618	621	997	1 484	1 881 380	1 923 686

W roku 2023 najwięcej inwestycji przeprowadzonych na oczyszczalniach ścieków polegało na ich modernizacji lub przeprowadzeniu zarówno modernizacji, jak i rozbudowy obiektów. W tabeli 4 zaprezentowano liczbę i rodzaj inwestycji jakie zostały przeprowadzone na oczyszczalniach ścieków.

Tabela 4. Realizacja inwestycji na oczyszczalniach ścieków – według przedziałów RLM

Przedział wielkości RLM aglomeracji	Inwestycje na aktywnych oczyszczalniach ścieków zrealizowane w roku 2023 (BN, L, M, MO, R, RM, E) *)							
	ogółem	BN	L	M	MO	R	RM	E
1	2	3	4	5	6	7	8	9
≥ 150 000	22	0	0	11	4	0	4	3
≥ 100 000 < 150 000	10	0	0	3	2	0	5	0
≥ 15 000 < 100 000	99	0	0	32	23	4	16	24
≥ 10 000 < 15 000	15	1	0	6	3	1	2	2
≥ 2 000 < 10 000	130	8	5	55	14	9	22	17
< 2 000	1	0	0	0	0	0	1	0
RAZEM	277	9	5	107	46	14	50	46

*) BN – budowa nowej oczyszczalni ścieków, L – likwidacja oczyszczalni ścieków, M – modernizacja oczyszczalni ścieków, MO – modernizacja tylko części osadowej oczyszczalni, R – rozbudowa oczyszczalni ścieków, RM – rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków, E – inwestycja prowadząca do podwyższenia efektywności energetycznej oczyszczalni.

III.5. Gospodarka osadowa

(Szczegółowe informacje: Załącznik – Grupa 4)

Krajowe regulacje prawne odnoszące się do kwestii osadów ściekowych zawarte są w następujących aktach prawnych:

- ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1087 z późn. zm.),

- ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2023 r. poz. 537),
- ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. z 2023 r. poz. 569),
- rozporządzenie Ministra Budownictwa z dnia 14 lipca 2006 r. w sprawie sposobu realizacji obowiązków dostawców ścieków przemysłowych oraz warunków wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1757).

Natomiast zasady postępowania z osadami ściekowymi, które są odpadami określają przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2022 r. poz. 699, z późn. zm.). W odniesieniu do odzysku komunalnych osadów ściekowych, które są stosowane na powierzchni ziemi, w celach określonych w art. 96 ust. 1 ustawy o odpadach, zastosowanie mają również przepisy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 lutego 2015 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 23).

Ponadto, powyższe kwestie regulowane są przez:

- rozporządzenie Ministra Rozwoju z dnia 21 stycznia 2016 r. w sprawie wymagań dotyczących prowadzenia procesu termicznego przekształcania odpadów oraz sposobów postępowania z odpadami powstałymi w wyniku tego procesu (Dz. U. z 2016 r. poz. 108),
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie procesu odzysku R10 (Dz. U. z 2015 r. poz. 132) – w zakresie odzysku komunalnych osadów ściekowych,

Na poziomie unijnym, kwestie gospodarki osadami reguluje m.in.:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy (Dz. Urz. UE L 312 z 22.11.2008, str. 3, z późn. zm.) (Tekst mający znaczenie dla EOG) – która określa zasady gospodarki odpadami, w tym komunalnymi osadami ściekowymi, od momentu, w którym stają się one odpadami,
- Dyrektywa Rady 86/278/EWG z dnia 12 czerwca 1986 r. w sprawie ochrony środowiska w szczególności gleby, w przypadku wykorzystania osadów ściekowych w rolnictwie (Dz. Urz. L 181 z 04.07.1986, str. 6 Polskie wydanie specjalne: Rozdział 15, Tom 1, str. 265),
- Dyrektywa Rady 99/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz. Urz. L 182 z 16.07.1999, str. 1 – Polskie wydanie specjalne: Rozdział 15, Tom 4, str. 228) – która wprowadza ograniczenia odnośnie do składowania odpadów,
- Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych.

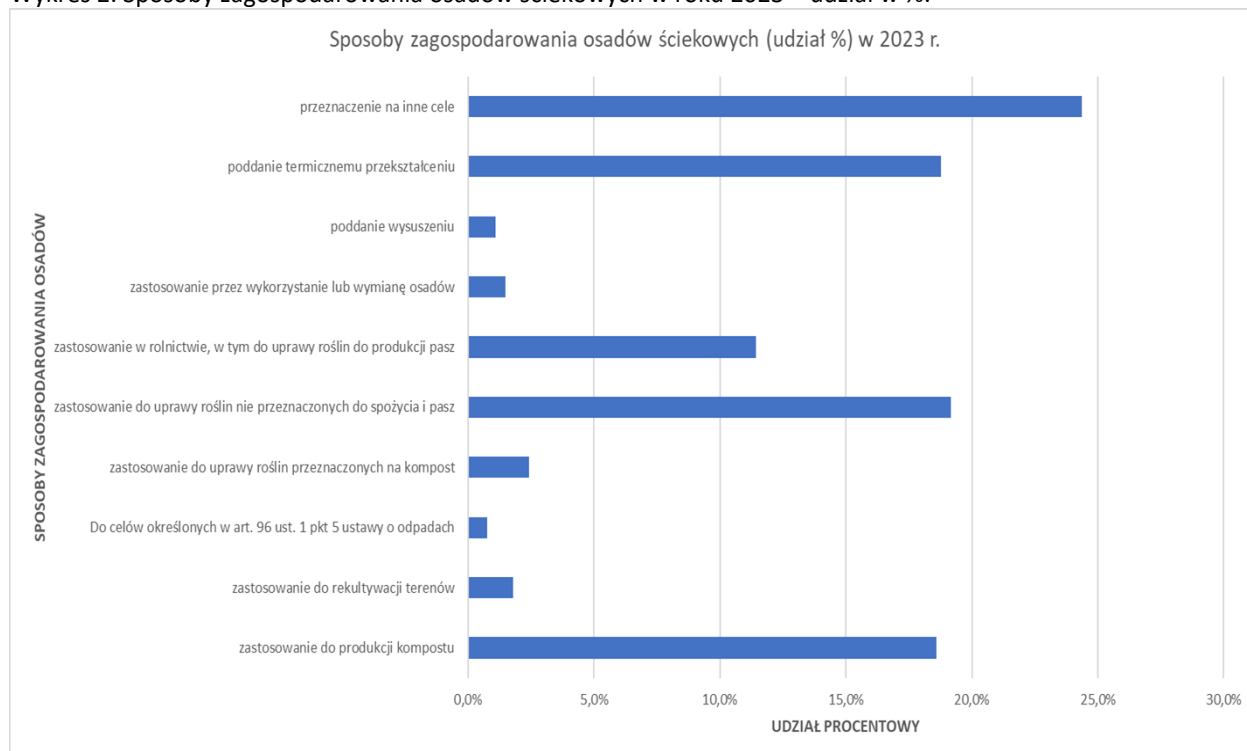
Ilość wytworzonych osadów ściekowych w przeliczeniu na suchą masę poddanych zagospodarowaniu w roku 2023 wyniosła 716 177 Mg. Najczęstszymi sposobami postępowania z osadami ściekowymi w 2023 r. (ponad 137 tys. Mg) było zastosowanie w rolnictwie do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i pasz [R10]; poddanie termicznemu przekształceniu [D10] (134,5 tys. Mg); zastosowanie do produkcji kompostu [R3] (ponad 133 tys. Mg).

Udział poszczególnych sposobów zagospodarowania osadów ściekowych w roku 2023 ilustruje tabela 5 oraz wykres 2.

Tabela 5. Gospodarka osadowa w roku 2023 – według przedziałów RLM

Przedział wielkości RLM aglomeracji	Ilość osadów zagospodarowanych i unieszkodliwionych w roku sprawozdawczym	Ilość suchej masy osadów z podziałem na procesy unieszkodliwiania i odzysku [Mg/a]										
		zastosowanie do produkcji kompostu [R3]	zastosowanie do rekultywacji terenów [R10]	do celów określonych w art. 96 ust. 1 pkt 5 ustawy o odpadach	zastosowanie do uprawy roślin przeznaczonych na kompost [R10]	zastosowanie do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i pasz [R10]	zastosowanie w rolnictwie, w tym do uprawy roślin do produkcji pasz [R10]	zastosowanie przez wykorzystanie lub wymianę osadów (przeróbka w instalacji) z wyjątkiem przekazania do innej oczyszczalni ścieków [R11 lub R12]	poddanie wysuszeniu [D9]	poddanie termicznemu przekształceniu [D10]	osad czasowo zmagazynowany na terenie oczyszczalni do unieszkodliwiania lub odzysku po roku sprawozdawczym	przeznaczenie na inne cele
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
≥ 150 000	210 826	50 678	0	0	2 969	26 654	1 504	6 662	6 363	85 827	14 363	30 169
≥ 100 000 < 150 000	38 861	13 623	0	0	0	10 508	7 556	0	93	1 456	2 295	5 626
≥ 15 000 < 100 000	347 339	41 600	7 994	3 930	8 838	71 710	46 090	2 564	774	47 006	30 979	116 833
≥ 10 000 < 15 000	31 311	5 160	1 076	231	952	8 572	5 869	639	0	0	3 202	8 812
≥ 2 000 < 10 000	87 557	22 099	3 876	1 246	4 648	19 843	20 892	850	755	211	14 441	13 137
< 2 000	282	76	0	0	14	110	4	0	0	0	16	78
RAZEM	716 177	133 236	12 946	5 408	17 422	137 397	81 915	10 714	7 984	134 500	65 296	174 654

Wykres 2. Sposoby zagospodarowania osadów ściekowych w roku 2023 – udział w %.

III.6. Finansowanie inwestycji

(Szczegółowe informacje: Załącznik – Grupa 5 i 5A)

W realizację przedsięwzięć zapisanych w KPOŚK zaangażowani są inwestorzy oraz instytucje wspierające finansowo wykonywanie zadań związanych z wyposażeniem aglomeracji w zbiorcze systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych. Przez dotacje Unii Europejskiej z Funduszu Spójności oraz z funduszy strukturalnych inwestorzy są zachęceni do realizacji przedsięwzięć porządkujących gospodarkę ściekową.

Głównymi źródłami pochodzenia nakładów finansowych na inwestycje w zakresie realizacji infrastruktury sanitarnej były:

- środki własne gmin oraz przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych,
- krajowe fundusze ekologiczne:
 - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
 - Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki unijne finansowane w ramach w ramach programów operacyjnych:
 - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
 - Regionalne Programy Operacyjne, finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Nakłady finansowe poniesione w roku 2023 na budowę, rozbudowę lub modernizację oczyszczalni ścieków oraz budowę i modernizację sieci kanalizacyjnej wyniosły około 4 761 mln zł (tabela 6), w tym około:

- **2 711 mln zł** wydatkowano na budowę i modernizację sieci,
- **2 050 mln zł** na inwestycje związane z oczyszczalniami.

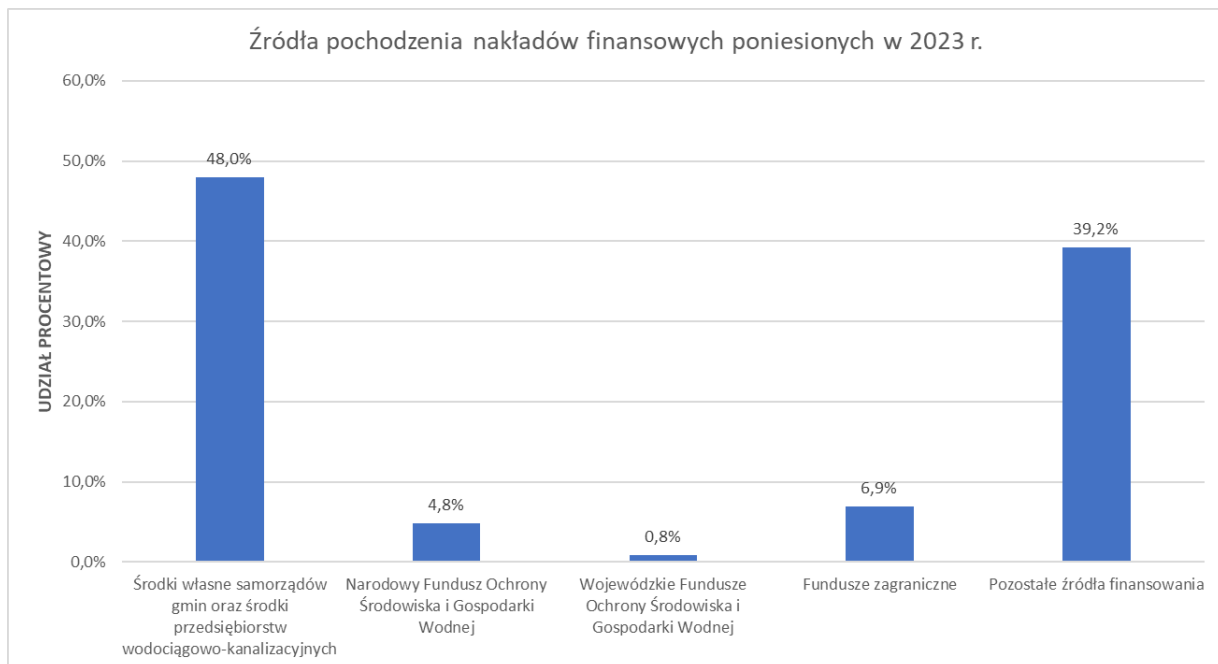
Tabela 6. Nakłady poniesione na zbiorcze systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków w roku 2023 – w podziale na RLM aglomeracji

Przedział wielkości RLM aglomeracji	Zbiorcze systemy kanalizacyjne ogółem	Oczyszczalnie ścieków komunalnych ogółem	Łącznie nakłady poniesione
	[tys. zł]		
1	2	3	4
≥ 150 000	1 003 837	554 314	1 558 151
≥ 100 000 < 150 000	160 087	104 210	264 296
≥ 15 000 < 100 000	520 615	628 261	1 148 876
≥ 10 000 < 15 000	243 268	120 509	363 776
≥ 2 000 < 10 000	782 711	637 311	1 420 022
< 2 000	161	5 336	5 497
RAZEM	2 710 678	2 049 941	4 760 619

Analiza sprawozdań wykazała następujący rozkład nakładów finansowych z uwzględnieniem źródeł ich pochodzenia (wykres 3):

- środki własne – 2 283 mln zł, co stanowi prawie 48% ogólnej wartości nakładów finansowych,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 249 mln zł (4,8%),
- Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 36 mln zł (0,8%),
- fundusze zagraniczne – 328 mln zł (6,9%),
- inne źródła finansowania – 1 865 mln zł (39,2%).

Wykres 3. Źródła pochodzenia nakładów finansowych poniesionych w 2023 r.

IV. Realizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w latach 2003-2023

IV.1. Zakres rzeczowy i finansowy zrealizowanych inwestycji

Jak wykazały dane sprawozdawcze za lata 2003-2023, w wyniku realizacji KPOŚK wybudowano 102 039 km sieci kanalizacyjnej. Informacje dotyczące długości sieci kanalizacyjnej wybudowanej w poszczególnych latach przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7. Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej w latach 2003-2023

Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej w latach 2003-2023																				
długość w km	rok																			
	2003-2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	razem
	17 375	5 289	4 204	4 850	6 203	8 983	9 116	7 239	6 409	6 315	6 438	2 177	1 805	2 722	3 233	3 017	2 088	2 201	2 355	102 019

W latach 2003-2023 zakończono budowę 490 nowych oczyszczalni ścieków. Najczęściej jednak dokonywano inwestycji w zakresie rozbudowy oraz modernizacji istniejących obiektów. W latach tych na realizację zadań ujętych w KPOŚK wydano około 95,8 mld zł, w tym około 62,8 mld zł przeznaczone zostało na zbiorcze systemy kanalizacyjne. W tabeli 8 przedstawiono nakłady finansowe poniesione na budowę, rozbudowę lub modernizację oczyszczalni ścieków oraz budowę i modernizację sieci kanalizacyjnych w poszczególnych latach.

Tabela 8. Nakłady inwestycyjne poniesione w latach 2003-2023

Nakłady inwestycyjne poniesione w latach 2003-2023 [mln zł]		
oczyszczalnie ścieków komunalnych	zbiornice systemy kanalizacyjne	rok
2 353	5 224	2003-2005
763	1 848	2006
985	2 226	2007
1 219	3 326	2008
2 479	4 800	2009
3 028	5 032	2010
1 774	5 414	2011
1 283	4 515	2012
1 161	3 150	2013
1 460	3 773	2014
1 657	4 003	2015
582	1 196	2016
1 229	1 387	2017
1 370	2 313	2018
2 574	2 922	2019
2 275	3 126	2020
2 755	2 648	2021
2 451	2 742	2022
2050	2711	2023
33 448	62 356	razem

IV.2. Ocena inwestycji w aspekcie wypełnienia wymagań dyrektywy 91/271/EWG

(Szczegółowe informacje: Załącznik – Grupa 6)

W oparciu o dane sprawozdawcze dokonano oceny stanu wypełnienia wymagań dyrektywy 91/271/EWG dla 2023 r. Zgodnie z wytycznymi Komisji Europejskiej zastosowano następujące założenia:

I. Wyposażenie aglomeracji w systemy zbierania ścieków komunalnych gwarantujące przynajmniej 98% poziom obsługi, przy czym pozostałe 2% niezembranego siecią kanalizacyjną ładunku jest mniejsze niż 2 000 RLM. Ładunek niezembrany siecią musi być oczyszczany w innych systemach oczyszczania ścieków (pojedyncze systemy lub inne właściwe systemy), zapewniających ten sam poziom ochrony środowiska jak dla całej aglomeracji (art. 3 dyrektywy 91/271/EWG).

Analiza tego założenia polegała na zweryfikowaniu obecnego stanu aglomeracji pod kątem aktualnego stopnia skanalizowania, który wyliczono na podstawie RLM korzystających z sieci (kolumna 36 w części tabelarycznej sprawozdania) w odniesieniu do całkowitego, rzeczywistego ładunku zanieczyszczeń powstających w aglomeracji wyrażonego w RLM (kolumna nr 35).

II. Wydajność oczyszczalni w aglomeracjach odpowiada przynajmniej ładunkowi generowanemu na ich obszarze (art. 10 dyrektywy 91/271/EWG).

W przypadku tego założenia sprawdzono, czy łączne, maksymalne wydajności oczyszczalni ścieków (kolumna nr 162) jest na poziomie co najmniej RLM aglomeracji (kolumna nr 35).

III. Standardy oczyszczania ścieków przez oczyszczalnie uzależnione są od wielkości aglomeracji. Zastosowanie odpowiednich technologii oczyszczania ścieków gwarantujących osiągnięcie wymaganych prawem standardów oczyszczania ścieków. W każdej oczyszczalni zlokalizowanej na terenie aglomeracji powyżej 9 999 RLM wymagane jest podwyższone usuwanie biogenów (art. 4 lub/i 5 dyrektywy 91/271/EWG).

W oparciu o przepisy rozporządzenia ściekowego, do analizy zgodności z III warunkiem dyrektywy posłużono się następującą metodyką:

Jeżeli wydajność oczyszczalni wyrażona w RLM w obowiązującym pozwoleniu wodnoprawnym należy **do tego samego** przedziału co RLM aglomeracji – oczyszczalnia (i aglomeracja) spełnia III warunek dyrektywy, jeśli wartości parametrów ścieków oczyszczonych odprowadzanych z oczyszczalni nie przekraczają wartości przyjętych w Załączniku nr 3 rozporządzenia ściekowego dla danego przedziału RLM. Dopuszczalne są sytuacje, kiedy wartości substancji są przekroczone, a oczyszczalnia (i aglomeracja) spełnia III warunek, jeżeli wypełnione są zapisy §8 ust. 1, pkt 1-2 oraz warunki określone w przypisach nr 1b, 2 lub 3 Załącznika nr 3 do rozporządzenia ściekowego.

Jeżeli wydajność oczyszczalni wyrażona w RLM w obowiązującym pozwoleniu wodnoprawnym należy **do niższego** przedziału niż RLM aglomeracji – oczyszczalnia (i aglomeracja) spełnia III warunek dyrektywy, jeśli wartości wybranych parametrów ścieków oczyszczonych odprowadzanych z oczyszczalni nie przekraczają wartości przyjętych dla wyższego przedziału RLM w Załączniku nr 3 (w tym przypadku RLM aglomeracji) lub je przekraczają, jednak są w zgodzie z zapisami §8 ust. 1, pkt 1-2 oraz warunki określone w przypisach nr 1b, 2 lub 3 Załącznika nr 3 do rozporządzenia ściekowego.

Zaprezentowana metodyka oceny zgodności pozostaje w zgodzie z §4 ust. 2 rozporządzenia ściekowego, które wprost wyodrębnia oczyszczalnie w aglomeracji i odwołuje się do Załącznika nr 3

i do stosującego analogiczną konstrukcję §11 ust. 1 lit. a, tiret trzecie oraz ust. 1 lit. b, tiret trzecie rozporządzenia. Również w dyrektywie 91/271/EWG, w art. 5 ust. 2 położony został nacisk na RLM aglomeracji, które przekraczają próg 9 999 RLM, a nie oczyszczalni. Powyższa sytuacja została szerzej opisana w rozdziale 1, w podpunkcie 1.1, w ustępie 9² oraz w rozdziale 4.2, punkt 4³, w dokumencie pn. „Terminy i definicje Dyrektywy w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych 91/271/EWG”, przyjętym na spotkaniu grupy roboczej ds. raportowania UWWTD-REP w ramach Dyrektywy w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych w dn. 20 grudnia 2006 r.

Jeżeli wydajność oczyszczalni wyrażona w RLM w obowiązującym pozwoleniu wodnoprawnym należy **do wyższego** przedziału niż RLM aglomeracji – oczyszczalnia (i aglomeracja) spełnia III warunek dyrektywy, jeśli wartości wybranych parametrów ścieków oczyszczonych odprowadzanych z oczyszczalni nie przekraczają wartości przyjętych dla wyższego przedziału RLM w Załączniku nr 3 (w tym przypadku RLM oczyszczalni) lub je przekraczają, jednak są w zgodzie z zapisami §8 ust. 1, pkt 1-2 oraz przypisami nr 1b, 2 lub 3 Załącznika nr 3 do rozporządzenia ściekowego.

Jeżeli na terenie aglomeracji jest oczyszczalnia o wydajności, określonej w pozwoleniu wodnoprawnym, znacząco większej niż wielkość aglomeracji, należy podejrzewać, że obsługuje ona również duży obszar spoza aglomeracji, a odprowadzane z niej ścieki dają punktowo znaczące oddziaływania na obszary wrażliwe, którymi objęty został cały obszar Polski. Dopuszcza się sytuację, że deklarowana wydajność jest wydajnością zawyżoną, a sprawozdawana oczyszczalnia nie przyjmuje i nie będzie w przyszłości przyjmować takiego ładunku zanieczyszczeń. W takiej sytuacji PGW WP będzie zalecać gminom lub podmiotom administrującym oczyszczalnią wystąpienie o korektę pozwolenia wodnoprawnego adekwatnie do stanu rzeczywistego.

Jeśli jednak oczyszczalnia faktycznie przyjmuje ładunek deklarowany w pozwoleniu wodnoprawnym, należy podejrzewać, że obszary otaczające aglomerację po osiągnięciu wymaganego stopnia skanalizowania będą sukcesywnie dołączane do obszaru aglomeracji, a jej wartość RLM zbliżyć się będzie do RLM określonej w pozwoleniu. Dlatego też narzucanie rygorystycznych warunków jakości oczyszczonych ścieków odpowiadać będzie faktycznemu ładunkowi ścieków zrzucanych do odbiornika oraz będzie uwzględniać przyszły rozwój aglomeracji.

Przyjęty tryb analizy spełnienia (podsumowany w kolumnach 177 i 184) przez aglomeracje warunku III dyrektywy pozwala na oszacowanie stanu wypełnienia dyrektywy 91/271/EWG w obszarze jakości ścieków oczyszczonych, narzucając jednocześnie na gminę konieczność podjęcia ewentualnych działań naprawczych, a także biorąc pod uwagę utrzymanie zgodności z jej warunkami w przypadku dalszego rozwoju aglomeracji.

Wypełnieniem wymagań dyrektywy 91/271/EWG jest łączne spełnienie wszystkich warunków zgodności.

² „Aglomeracja może być obsługiwana przez kilka oczyszczalni, z których każda odprowadza oczyszczone ścieki komunalne do różnych wód. Może też być tak, że takie wody będą należeć do różnych kategorii, tzn. wrażliwych oraz normalnych. W odniesieniu do wrażliwych wód, do których odprowadzane są ścieki, brzmienie art. 3 i 5 ust. 2 wskazuje, że to równoważna liczba mieszkańców całej aglomeracji (tzn. cały wytworzony ładunek wyrażony w RLM), a nie wydajność jakiegokolwiek danej oczyszczalni obsługującej aglomerację decyduje, czy potrzebne jest bardziej rygorystyczne oczyszczanie. W rezultacie, jeśli RLM aglomeracji przekracza 10 000, to należy zapewnić wyższy poziom oczyszczania w stosownym terminie w przypadku ścieków odprowadzanych do obszaru wrażliwego, nawet jeśli stanowią one tylko część oczyszczonych ścieków z tej aglomeracji.”

³ „... Wymagania dotyczące wydajności oczyszczalni nie mogą być oderwane od wytworzonego ładunku, ponieważ oczyszczalnia powinna odpowiadać wielkości aglomeracji i jej rozwojowi w przyszłości, aby zapewnić stałą zgodność z przepisami.”

Jednocześnie zgodnie z wymogami KE zastosowano **hierarchię zgodności z artykułami 3, 4, 5 ust. 2 i 10 dyrektywy 91/271/EWG**. Oznacza to, że jeżeli aglomeracja nie spełnia wymogu w zakresie ww. warunku wynikającego z art. 3 dyrektywy 91/271/EWG, to uznaje się, że równocześnie nie spełnia pozostałych warunków dyrektywy. W tabeli 9 przedstawiono szczegółowe dane odnośnie do zgodności z dyrektywą aglomeracji z uwzględnieniem powyższej zasady. Tym samym przy rozpatrywaniu liczby aglomeracji zgodnych z warunkiem II i III (kolumny numer 3 i 4) brano pod uwagę tylko te, które spełniły warunek I (kolumna 2). Z kolei przyjęcie warunku III zgodności wymaga spełnienia wcześniej warunku II.

Tabela 9. Spełnienie wymagań dyrektywy 91/271/EWG (stan na 31.12.2023 r.) – podział na przedziały RLM

Przedział wielkości RLM aglomeracji	Warunek I stopień skanalizowania (zgodność z art. 3 dyrektywy)	Warunek II wydajność oczyszczalni (zgodność z art. 10 dyrektywy)	Warunek III standardy oczyszczania (zgodność z art. 4 i 5 ust. 2 dyrektywy)	Spełnienie łącznie 3 warunków zgodności z dyrektywą (art. 3, 4, 5 ust.2 oraz 10)	% aglomeracji spełniających łącznie 3 warunki zgodności z dyrektywą
1	2	3	4	5	6
≥ 150 000	18	17	15	15	0,98%
≥ 100 000 < 150 000	21	19	18	18	1,18%
≥ 15 000 < 100 000	236	220	207	207	13,56%
≥ 10 000 < 15 000	65	61	51	51	3,34%
≥ 2 000 < 10 000	595	560	521	521	34,14%
< 2 000	7	7	7	7	0,46%
RAZEM	941	884	819	819	53,67%

Wymagany stopień obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi (tj. Warunek I) został osiągnięty w 941 aglomeracjach, co stanowi 61,7% wszystkich aglomeracji. Ocena danych wykazała również, że 1 429 aglomeracji posiada oczyszczalnie komunalne, których wydajność wyrażona w RLM, odpowiada lub jest większa od RLM aglomeracji, co stanowi 93,6% wszystkich aglomeracji. Według informacji przekazanych przez gminy, 1 392 aglomeracje spełniają wymagania dotyczące jakości oczyszczanych ścieków (91,2% wszystkich aglomeracji). Przypomnieć należy, że dane w Tabeli nr 9 prezentowane są zgodnie z zasadą hierarchiczności, tj., jeżeli aglomeracja nie spełnia wymogu w zakresie warunku wynikającego z art. 3 dyrektywy 91/271/EWG, to uznaje się, że równocześnie nie spełnia pozostałych warunków dyrektywy.

łącznie wszystkie warunki spełnia 819 aglomeracji (53,7% wszystkich aglomeracji) o RLM aglomeracji równej 16 667 836, co stanowi 47,1% RLM wszystkich aglomeracji.

Dotychczasowe tempo realizacji inwestycji w ramach KPOŚK nie zapewniło osiągnięcia celów pośrednich określonych w Traktacie akcesyjnym. Realizacja inwestycji zaplanowanych w ramach AKPOŚK 2022 również nie zagwarantuje wypełnienia przez wszystkie aglomeracje wymogów dyrektywy 91/271/EWG. Przyczyną takiego stanu rzeczy są:

- nieprawidłowe wyznaczenie granic aglomeracji – w granicach aglomeracji znajdują się obszary, które nie spełniają stosownych kryteriów, w tym m.in. wskaźnika koncentracji,
- migracja ludności,
- brak ustawowych narzędzi wpływających na skuteczną realizację obowiązku meldunkowego, który ma bezpośredni związek z ustaleniem wielkości RLM aglomeracji,

- niewłaściwe zaplanowanie długości sieci kanalizacyjnych, wynikające ze złego wyznaczenia granic aglomeracji,
- brak odpowiednich i przemyślanych założeń koncepcyjnych planowanych do realizacji inwestycji ze strony organów i innych podmiotów odpowiedzialnych za realizację zadań wodociągowo-kanalizacyjnych na obszarze danej aglomeracji,
- brak skutecznego egzekwowania przez gminy realizacji przez właścicieli nieruchomości obowiązku przyłączenia się do istniejącej sieci kanalizacyjnej nałożonego ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2519 oraz z 2023 r. poz. 877),
- zaostrzenie wymogów dotyczących procentu skanalizowania aglomeracji wynikające ze stanowiska Komisji Europejskiej oraz wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej,
- mniejsze wykorzystanie środków zagranicznych na realizację działań na przestrzeni ostatnich kilku lat.

V. Podsumowanie

- 1) *Sprawozdanie z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w 2023 roku* przygotowane zostało na podstawie sprawozdań z realizacji KPOŚK przekazanych przez gminy do PGW WP.
- 2) Sprawozdania gmin zawierają informacje o stanie prac inwestycyjnych przedsięwzięć ujętych w KPOŚK w zakresie realizacji systemów zbierania i oczyszczania ścieków komunalnych, gospodarki osadowej oraz finansowania inwestycji.
- 3) Zakresem sprawozdawczym objęto wszystkie aglomeracje ujęte w szóstej aktualizacji KPOŚK.
- 4) Sprawozdania z realizacji KPOŚK przedstawiło 1 526 aktywnych aglomeracji.
- 5) W przypadku stwierdzenia niepełnych lub niewiarygodnych danych sprawozdawczych PGW WP podejmowało działania, mające na celu ich weryfikację lub uzupełnienie.
- 6) Dane ze sprawozdań:
 - a) dane podstawowe: według danych z końca 2023 r. w 1 526 aktywnych aglomeracjach zamieszkuje ponad 26,8 mln mieszkańców, z których prawie 26 mln korzysta z sieci kanalizacyjnej, około 734,6 tys. korzysta ze zbiorników bezodpływowych, a około 93,6 tys. korzysta z przydomowych oczyszczalni ścieków.
 - b) sieci kanalizacyjne: w roku 2023 na terenach aglomeracji wybudowano 2 355 km sieci kanalizacyjnej, w tym 1 725 km sieci grawitacyjnej. Liczba mieszkańców korzystających z usług kanalizacyjnych wzrosła o 471 tys. Ponadto zmodernizowano 399 km sieci istniejącej;
 - c) oczyszczalnie ścieków: w roku 2023 przeprowadzono 277 inwestycji dotyczących oczyszczalni ścieków komunalnych, w tym:
 - wybudowano 9 oczyszczalni,
 - zmodernizowano 107 oczyszczalni,
 - rozbudowano 14 oczyszczalni,
 - dokonano modernizacji części osadowej w 46 oczyszczalniach,
 - przeprowadzono inwestycje łączne w zakresie modernizacji i rozbudowy oczyszczalni w 50 obiektach,
 - zlikwidowano 5 oczyszczalni,

- zrealizowano 46 inwestycji prowadzących do podwyższenia efektywności energetycznej oczyszczalni.

Na koniec 2023 r. 1 484 oczyszczalnie z 1 618 spełniło wymagania dotyczące jakości oczyszczanych ścieków;

- d) gospodarka osadowa: ilość wytworzonych osadów ściekowych w przeliczeniu na suchą masę poddanych zagospodarowaniu w roku 2023 wyniosła około 716,2 tys. Mg.
- e) finansowanie: nakłady finansowe poniesione w roku 2023 na budowę, rozbudowę lub modernizację oczyszczalni ścieków oraz budowę i modernizację sieci kanalizacyjnej wyniosły prawie 4,8 mld zł, z czego prawie 57% wydatkowano na budowę i modernizację sieci. Największy udział w finansowaniu inwestycji w zakresie gospodarki ściekowej mają środki własne gmin wynoszące 48% ogólnej wartości nakładów finansowych oraz inne źródła finansowania stanowiące ponad 39%. Pozostałe nakłady pochodziły z funduszy zagranicznych (6,9%) i ekologicznych (5,6%).
- f) warunki zgodności: na koniec 2023 r. wymagany stopień obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi został osiągnięty w 941 aglomeracjach. Wśród tych 941 aglomeracji (spełniających art. 3 dyrektywy 91/271/EWG) 884 aglomeracje posiadają oczyszczalnie komunalne, których łączna wydajność wyrażona w RLM, odpowiada lub jest większa od RLM obsługiwanych aglomeracji, natomiast 819 aglomeracji spełnia również wymagania dotyczące jakości oczyszczanych ścieków. Łącznie wszystkie warunki spełnia zatem 819 aglomeracji (55,7% wszystkich aglomeracji) o RLM aglomeracji równej 16 667 836, co stanowi 47,1% RLM wszystkich aglomeracji.

VI. Załączniki

[załącznik dostępny jako odrębny plik w formacie .xlsx]

Ankieta sprawozdawcza z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w 2023 r. składająca się z 3 arkuszy:

- **Aglomeracje 2023 r.**
- **Oczyszczalnie 2023 r.**
- **KP 2023 r. (końcowe punkty zrzutu)**

Grupa 1 (Aglomeracje – dane podstawowe za rok 2023):

Tabela 1. Dane podstawowe dotyczące aglomeracji – podział na przedziały RLM

Tabela 2. Dane podstawowe dotyczące aglomeracji – podział na województwa

Tabela 3. Dane podstawowe dotyczące aglomeracji – podział na dorzecza

Tabela 4. Dane podstawowe dotyczące aglomeracji – podział na regiony wodne

Grupa 2 (Zbiornice sieci kanalizacyjne za rok 2023):

Tabela 1. Realizacja zbiorczych sieci kanalizacyjnych na terenie aglomeracji – podział na przedziały RLM

Tabela 2. Realizacja zbiorczych sieci kanalizacyjnych na terenie aglomeracji – podział na województwa

Tabela 3. Realizacja zbiorczych sieci kanalizacyjnych na terenie aglomeracji – podział na dorzecza

Tabela 4. Realizacja zbiorczych sieci kanalizacyjnych na terenie aglomeracji – podział na regiony wodne

Grupa 3 (Oczyszczalnie ścieków komunalnych za rok 2023):

Tabela 1. Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji – podział na przedziały RLM

Tabela 2. Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji – podział na województwa

Tabela 3. Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji – podział na dorzecza

Tabela 4. Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji – podział na regiony wodne

Grupa 4 (Gospodarka osadowa za rok 2023):

Tabela 1. Gospodarka osadowa – podział na przedziały RLM

Tabela 2. Gospodarka osadowa – podział na województwa

Tabela 3. Gospodarka osadowa – podział na dorzecza

Tabela 4. Gospodarka osadowa – podział na regiony wodne

Grupa 5 (Nakłady finansowe za rok 2023):

Tabela 1. Poniesione nakłady finansowe na zbiorcze sieci kanalizacyjne oraz oczyszczalnie ścieków komunalnych – podział na grupy RLM

Tabela 2. Poniesione nakłady finansowe na zbiorcze sieci kanalizacyjne oraz oczyszczalnie ścieków komunalnych – podział na województwa

Tabela 3. Poniesione nakłady finansowe na zbiorcze sieci kanalizacyjne oraz oczyszczalnie ścieków komunalnych – podział na dorzecza

Tabela 4. Poniesione nakłady finansowe na zbiorcze sieci kanalizacyjne oraz oczyszczalnie ścieków komunalnych – podział na regiony wodne

Grupa 5A (Źródła pochodzenia nakładów finansowych za rok 2023):

Tabela 1. Źródła pochodzenia nakładów finansowych – podział na grupy RLM

Tabela 2. Źródła pochodzenia nakładów finansowych – podział na województwa

Tabela 3. Źródła pochodzenia nakładów finansowych – podział na dorzecza

Tabela 4. Źródła pochodzenia nakładów finansowych – podział na regiony wodne

Grupa 6 (Zgodność z warunkami dyrektywy Rady 91/271/EWG według stanu na koniec roku 2023):

Tabela 1. Warunki spełnienia warunków dyrektywy 91/271/EWG z zasadą zachowania hierarchiczności – podział na grupy RLM

Tabela 2. Warunki spełnienia warunków dyrektywy 91/271/EWG z zasadą zachowania hierarchiczności – podział na województwa

Tabela 3. Warunki spełnienia warunków dyrektywy 91/271/EWG z zasadą zachowania hierarchiczności – podział na dorzecza

Tabela 4. Warunki spełnienia warunków dyrektywy 91/271/EWG z zasadą zachowania hierarchiczności – podział na regiony wodne